

Література:

1. Григора І.М., Соломаха В.А. Рослинність України (еколого-ценотичний, флористичний та географічний нарис). Київ: Фітосоціоцентр, 2005. 452 с.
2. Шенников А.П. Введение в геоботанику. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1964. 448 с.
3. Якубенко Б.Є., Григорюк І.П., Якубенко Н.Б., Серга О.І. Класифікація степової рослинності Лісостепу України. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія, 2010. № 27. 68–79.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ

Климчик О. М.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри екологічної безпеки та економіки
природокористування Поліського національного університету
м. Житомир, Україна*

У процесі історичного розвитку людського суспільства людина задля задоволення своїх зростаючих потреб постійно змінює та перетворює природні системи, створюючи у природному середовищі нові, антропогенні структури.

За Н. Ф. Реймерсом прийнята класифікація ландшафтів, що ґрунтується на природних та природно-антропогенних ознаках і враховує соціально-економічні й соціально-екологічні принципи природокористування (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація природних і антропогенних ландшафтів (за М. Ф. Реймерсом) [3, с.18]

Вплив виробничо-господарської діяльності людини на природу супроводжується структурною та функціональною перебудовою природного ландшафту, в результаті чого трансформується вертикальна та горизонтальна структура природно-територіальних комплексів і вони переходять в іншу категорію територіальних утворень – стають антропогенними. Важливою їх особливістю є те, що на відміну від природних ландшафтів, де природним процесам притаманні саморегуляційні процеси, розвиток антропогенних ландшафтів безпосередньо контролюється і спрямовується людиною [4, с. 205].

Наразі вважається, що більшість сучасних ландшафтів є антропогенними [1, с. 37]. Проте, усі без винятку антропогенні ландшафти є природними комплексами, оскільки антропогенні об'єкти фізично входять в новий ландшафт, стають його елементами і також розвиваються та функціонують за природними закономірностями. Від інших, тобто натуральних ландшафтних комплексів, їх відрізняє лише генезис і походження. Завдяки цій особливості антропогенні ландшафти утворюють один з багатьох генетичних рядів ландшафтів [2, с. 13].

Структурно антропогенні ландшафти містять такі складові: власне природні (такі, що зберігають натуральний інваріант); умовно корінні, що не використовуються в господарстві; слабоексплуатовані (сукцесійно відновні); особливі природоохоронні території. Ці складові практично не зазнали значного антропогенного впливу, що істотного не змінює в них процеси обміну речовиною та латерально-енергетичні потоки [1, с. 75]. Проте, превалюючими складовими в усіх антропогенних ландшафтах є ті, що значно перетворені або трансформовані та повністю втратили натуральний інваріант: цілеспрямовано створені, порушені та власне

техногенні, супутньо трансформовані (у зонах впливу антропогенних об'єктів на ландшафтно-геохімічні поля), а також постгосподарські, які є занедбанними або цілком втраченими.

Фактично, сучасні природно-антропогенні ландшафти являють собою складну мозаїку антропогенних модифікацій, в різній мірі змінених виробничо-господарською діяльністю людини, та ділянок природних чи слабо порушених ландшафтів. Будучи одночасно об'єктом техногенного впливу та результатом взаємодії природних і господарських чинників, антропогенні ландшафти значною мірою відрізняються від суто природних ландшафтів. Для них характерна перебудова біологічного та геохімічного кругообігів, зміна водно-теплогового балансу, чисельності та видів живих організмів, особливі процеси ґрунтоутворення тощо. Істотною особливістю антропогенних ландшафтів є те, що всі зміни в них відбуваються набагато швидше, ніж в незайманій природі. Це, з одного боку, змушує особливо уважно слідкувати за тими несприятливими змінами, які можуть швидко досягти катастрофічних масштабів, а з іншого дає можливість регулювати і перебудовувати ландшафти за дуже короткий період, що вимірюється часовим відрізком у одне покоління людей.

Література:

1. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство : навч. посіб. Частина І. Глобальне антропогенне ландшафтознавство. Вінниця, 2012. 306 с.
2. Міллер Г.П., Петлін В.М., Мельник А.В. Ландшафтознавство: теорія і практика : навч. посібн. Львів, 2002. 172 с.
3. Екологія міських систем : навч. посіб. Частина 2. Екологічна безпека / за ред. О.М. Климчик. Житомир, 2017. 460 с.
4. Кириченко С.А., Климчик О.М. Ландшафтно-екологічна оптимізація антропогенно змінених територій. *Сучасні проблеми збалансованого природокористування* : зб. матеріалів доп. учасн. IV наук.-практ. конф., листоп. 2009. Кам'янець-Подільський : ПДАТУ. С. 204-207.